

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Johanna Ketola
TITLE	Ilmastonmuutoksen turvallisuuskytköksistä ei ole helppo puhua
YEAR	2025
DOI	10.33345/idantutkimus.160994
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Ketola, Johanna Ilmastonmuutoksen turvallisuuskytköksistä ei ole helppo puhua IDÄNTUTKIMUS 2/2025, p. 88-89 10.33345/idantutkimus.160994
LICENSE	CC BY

Ilmastonmuutoksen turvallisuuskytköksistä ei ole helppo puhua

Sotien, konfliktien ja ilmastonmuutoksen syy-seuraussuhteet ovat moninaisia eivätkä aina suoraan kvantifioitavissa. Olisi siten harhaanjohtavaa väittää, että ilmastonmuutos yksinään aiheuttaisi väkivaltaa. Sodat ja konfliktit ovat pohjimmiltaan poliittisia.

Ilmastonmuutoksella on kuitenkin vakavia ja peruuttamattomia systeemisiä vaikutuksia ekosysteemeille, biodiversiteetille ja yhteiskunnille. Nämä tunnistetaan esimerkiksi Hallitusten välisen ilmastopaneelin (IPCC) raporteissa. Ilmastonmuutos vaikuttaa vääjäämättä kansainväliseen rauhaan ja turvallisuuteen. Organisoituneesta väkivallasta kärsivillä alueilla ilmastonmuutos vaikuttaa negatiivisesti tasa-arvoon ja naisten asemaan. Kierre saa vauhtia, kun epätasa-arvo ruokkii entisestään konflikteja ja vie edellytyksiä kestävältä rauhalta.

Euroopan turvallisuus ja yhteistyöjärjestössä (Etyj) ilmastoaiheet ovat olleet mukana alusta lähtien. Helsingin loppuasiakirjassa 1975 osanottajavaltiot sitoutuvat edistämään ilman saastumisen torjuntaa pyrkien tavoitteiden saavuttamiseksi käyttämään ”kaikkia mahdollisia tilaisuuksia yhteistyön kehittämiseen”. Ilmastoturvallisuus on valittu yhdeksi Suomen Etyj-puheenjohtajuuskauden teemoista vuonna 2025. Ilmasto- ja ympäristöyhteistyö on Ukrainan sodan myötä tilanteessa, missä sitoumusten merkitys ja yhteistyönvaraisuus on pohdittava uudenlaisessa valossa.

Etyj on oivallinen foorumi keskustelulle ilmaston ja turvallisuuden yhteydestä. Syynä on järjestön laaja turvallisuuskäsitys.

Etyjin viitekehelyksessä ilmaston ja turvallisuuden kytköksiä voidaan purkaa kokonaisvaltaisesti: Etyjin ”kolme koria” kattavat poliittis-sotilaallisten teemojen lisäksi talous- ja ympäristö sekä ihmisoikeus- ja demokratiaulottuvuuden. Kovan turvallisuuden saralla voidaan mitata sotien ja konfliktien ilmastovaikutuksia, kuten sitä, kuinka Venäjän toiminnan seurauksena käynnistynyt eurooppalainen sotatalous ja varustautuminen lisäävät päästöjä. Ukraina muistuttaa meitä siitä, mitkä ovat elämän ja yhteiskuntien perusedellytyksiä: ilman puhdasta ympäristöä ei ole turvallisuutta. Samalla vakaus ja turvallisuus antavat edellytykset rakentaa parempaa, puhtaampaa, tulevaisuutta. Etyjin ihmisoikeus- ja mediavapaustyö antaa taas mahdollisuuksia kiinnittää huomiota ihmisoikeuksien ja turvallisuuden välisiin yhteyksiin – siihen, kuinka sisäinen repressio ja ulkoinen aggressio linkittyvät toisiinsa.

Etyj on myös merkittävä foorumi kansalaisjärjestöyhteistyölle. Suomalaisen kokonais-turvallisuusmallin mukaisesti Etyjissä on mahdollista edistää ajattelua, jossa turvallisuutta rakennetaan monitoimijayhteistyössä ja koko yhteiskunnan voimin. Tämä ei ole itsestään-

selvyys Etyj-alueella, johon kuuluu 57 valtiota mukaan lukien Venäjä sekä Keski-Aasian ja Etelä-Kaukasian maat.

YK:n turvallisuusneuvostossa ilmastonmuutoksen ja turvallisuuden väliset kytkökset ovat olleet keskustelussa erityisesti vuodesta 2007 lähtien. Samana vuonna Etyjin ministerikokous hyväksyi ns. Madridin julistuksen, jossa ilmastonmuutos tunnistettiin turvallisuushaksi pitkällä aikavälillä. Ajallinen yhteys ei ole sattumaa, sillä Etyjin rooli on täydentävä suhteessa YK:n työhön.

Venäjän täysimittaista hyökkäyssotaa edeltäen joulukuussa 2021 Etyjin ministerikokous teki ainutlaatuisen sitoumuksen, jonka otsikossa on sanapari ilmasto ja turvallisuus. Päätös painui sodan alkaessa taka-alalle samalla kun koko järjestön poliittinen toiminta halvaantui. Myös pohdinta Etyjin kehittyvästä ilmastoturvallisuusroolista pysähtyi.

Monen mielestä järjestössä ei tulisi puhua sodan aikana muusta kuin Venäjän hyökkäyssodasta ja vastuuvellollisuudesta. Vuosina 2023 ja 2024 Etyjin puitteissa on kuitenkin järjestetty korkean tason ilmastoturvallisuuskonferenssit. Keskeisenä vektorina korkean tason ilmastotyölle on Keski-Aasian maat. Keski-Aasia on Etyj-alueista ilmastoherkin ja tietoisuus aiheesta kasvaa. Planetaarinen kolmoiskriisi eli ilmastonmuutoksen, luontokadon ja saastumisen kokonaisuus vaikuttaa sekä alueen turvallisuuteen suoraan että laajemmin.

Ilmastonmuutos vaikuttaa alueen vesivaroihin jäätikköjen sulaessa: yli 80 prosenttia Keski-Aasian vesivarjoista on peräisin jäätiköistä, jotka ovat kutistuneet noin 30 prosenttia viimeisten 50 vuoden aikana. Kun tämä yhdistetään tehotomaan veden käyttöön ja hallintaan, edessä on peruuttamaton vesipula. Samalla alueen väestön odotetaan kasvavan 81 miljoonasta 100 miljoonaan vuoteen 2050 mennessä. Tämä tuo lisäpainetta ruoantuotannolle. Maailmanpankin ennusteiden mukaan ilmastonmuutoksen vuoksi Keski-Aasian maataloustuotanto voi laskea jopa 40 prosenttia vuoteen 2050 mennessä.

Alueen autoritaarisesti hallitut maat keskustelevat mielellään ilmastoaiheista ilman turvallisuuskytköstä. Ilmastonmuutoksesta on tullut aihe, joka tuo kansainvälistä huomiota. Esimerkiksi COP-prosessien yhteydessä on tunnistettu, että ilmastokeskustelun tarvetta pyritään käyttämään ulkopoliittisten päämäärien ajamiseksi todellisten ilmastotekojen ja muutoksen sijaan.

Ilmastoturvallisuus on monestakin syystä tällä hetkellä vaikea aihe, joka on erityisesti oikeistopopulistien hampaissa. Kovan turvallisuuden korostuessa huomio ja resursointi on kääntymässä ilmastokysymyksistä muualle. Ihmiskunnan eksistentiaalisena ongelmana ilmastonmuutos edellyttää sellaista yhteistyötä ja konkreettista toimintaa, mihin Etyjin päätökset kannustavat. Etyjillä on useissa maissa kenttätoimistot, joiden avulla ilmastoresilienssiä voidaan vahvistaa käytännössä. Etyjin mandaatti antaa myös edellytyksiä ylläpitää laajaa ja monipuolista turvallisuuspoliittista keskustelua ilmastonmuutoksen aiheuttamista haasteista ilman, että se on pois yhteisen eurooppalaisen puolustuksen vahvistamiselta, koska tätä työtä ei tehdä Etyjissä.

Johanna Ketola

Kirjoittaja on valtiotieteiden tohtori ja erityisasiantuntija Suomen ulkoministeriön Etyj-puheenjohtajuussihteeristössä.